

Van de Redactie

Onze "Atomse" lezers en vrienden van de Haaltertse Heemkring zullen in dit herfstnummer van "Mededelingen" geen bijdrage over Denderhoutem aantreffen. Maar : niet jammeren ! Ze worden ruimschoots vergoed met het decembernummer.

Wellicht is het aan zeer velen bekend dat Denderhoutem - voor het eerst in zijn recente geschiedenis - in november a.s. een honderdjarige onder zijn inwoners zal tellen !!

Het is met name de kranige Mevr. RENE VAN HERREWEGHEN - COBBAERT EUGENIE uit de Molenstraat die in november 1886 het levenslicht aanschouwde !

In overleg met het Bestuur van de Heemkring krijgt Denderhoutem de gelegenheid om het ganse decembernummer van die kring aan deze sympathieke dame en haar familie te wijden.

Een paar familieleden en medewerkers buigen zich over de historiek van de voorgeslachten COBBAERT en VAN HERREWEGHEN en hopen U hun bevindingen uitgebreid mede te delen rondom haar jubileum-verjaardag.

Tevens wordt deze jubileum-bijdrage natuurlijk een welverdiende hulde aan de kranige jubilarisse !

Kinderspelen uit vroeger dagen

Blinddoekje spelen : kon men op twee manieren.

1. Een geblinddoekte moest één van de medespelers (die hem omzwermden en elkaar in zijn armen mochten duwen) trachten te grijpen of aan te tikken. Een gevangene moest de blinddoek van hem overnemen.
2. De deelnemers stonden in een cirkel opgesteld. Tastend moest de "blinde" iemand trachten te herkennen, zij het aan zijn haar, zijn kledij of een andere eigenheid. Als hij er in slaagde ging de blinddoek (een zakdoek, uiteraard) naar de herkende.
Een spel voor jongens, jawel, maar niet strikt exclusief.

Bolspelen : Theo Monpays, de bekende Haaltertse bollendraaier, maakte speciaal voor de jeugd ook kleinmaatse exemplaren, met 2 rondingen en precies groot genoeg om gedurende de schooluren in de jaszak te worden gestopt.

De straat leende zich alleen tot het schieten ermee, d.i. iemands bolle vanop een bepaalde afstand onderarms uit een cirkel (een oo) gooien. (Helaas, naar de spelregels hebben we alleen nog het raden).

Rottebolaoe : Getekend op de grond : 4 cirkels (1 m) in vierkantformatie (afstand tenminste 5 m).

Op één van de zijden van het vierkant stond de balwerper (A) en op de er tegenovergestelde wachtten de andere deelnemers. Eén hiervan (B) ging in een aangrenzende cirkel (1) staan en kreeg de bal van A toegeworpen. Die moest hij zo ver mogelijk terugslaan en dadelijk trachten, alover 2 en 3, cirkel 4 aan te doen, met mogelijkheid van afwachtend oponthoud in 2 en 3.

Intussen recupereerde A de bal en trachtte ermee werpend B te raken alvorens die het circuit had afgelegd. Slaagde hij daarin, dan moest B hem in de volgende jacht bijstaan, zoniet het verder alleen klaren met de volgende deelnemers. Tot niemand meer overbleef. De niet-geraakte speler mocht bij de wachtende aansluiten voor een nieuwe beurt.

Wie de bal in de handen van A terugkaatste was er "aan", zonder meer. Twee spelers in één cirkel mocht niet. De eerstgekome moest tijdig de plaats ruimen, zoniet was hij eveneens uitgeteld. (Dit spel werd ook door meisjes gespeeld).

Trekken : (variante op het gekende touwtrekken).

Een streep op de grond, aan beide kanten ervan een gelijk aantal deelnemers.

De nummers 1 van iedere ploeg hielden elkaar bij de handen vast, de anderen sloegen de armen om het middel van hun voorgaande. Op een afgesproken teken was het dan trekken geblazen. Wie de streep overschreed werd uitgesloten, tot één van de ploegen er het bijltje bij neer moest leggen. Knopen, zeg maar hele jassen, sneuvelden nogal eens onder het geweld. Een minder stevige schakel in het geheel betekende steevast een burleske buiteling, meestal ook aan de overkant.

Bokspringen : De aangeduide "bok" ging in gebogen houding met de hielen aan streep staan, de hand stevig op de knieën geschoord. Vooralsnog een gemakkelijk klusje voor de anderen. Maar na iedere springreeks mocht de "bok" een klomplengte vooruitschuiven, wat sommigen na een drietal beurten reeds voor problemen stelde.

Wie op de streep "dik" had gestaan, of niet over de bok geraakte moest diens plaats innemen.

Een goeie springer eiste wel eens méér dan één klomplengte, wat mindere goden hem natuurlijk niet in dank afnamen.

Onder het geweld van een moeilijke aansprong stuikten bok en springer wel eens op hun neus, men raadt het zo.

II. MEISJESPELEN

Waren uiteraard niet zo talrijk als jongensspelen.

Drie ervan : "Piepinken" (perkenhinken), "botteren" (met ruberbal) en Koordje dansen worden overigens nu nog gespeeld, zij het dan beduidend minder frequent.

't Is waarom we ze dan maar liever onbesproken laten.

De resterende dan :

Diabolo : was niet zo populair ; meer een éénmans (éénvrouws) handigheidsdemonstratie. Het, na enig heen-en-weer-gewieg, opgooien met, en weer opvangen op een koord (met twee handvatten) van een X-vormig houten spul, de diabolo.

Er waren virtuosos in het maneuver, naast leken in het vak die in hun onbeholpenheid al eens door de ruiten kanjerden.

Kialabaal : (Qui a la balle ?) Zo te raden een spel dat uit een pensionaat was meegebracht.

Iemand gooide een bal over de schouder naar een groep deelnemers, keerd zich na enig wachten om, en trachtte van de gezichten te lezen wie de bal had opgevangen en achter de rug verstopt. Slaagde zij in haar speurwerk, dan werd ze door de getipte als gooister afgelost. Zoniet ... maar dat raad je wel.

Noot : als de bal veilig achter iemands rug verstopt zat riep men in koor : "Kialabaal ?!"

Muurkloppen : Een meisje (X) ging tegen een muur staan, het gezicht er naartoe gekeerd. Achter haar, op enkele passen afstand in een wijde boog, stelden de vriendinnen zich op.

Terwijl X driemaal met de hand op de muur klopte (ze mocht ook veinzen om voorbarige reacties uit te lokken die dan fataal werden), trachtten de anderen zo ver mogelijk vooruit te dringen, er echter voor zorgend niet meer in beweging te zijn als X zich omdraaide.

Zolang niemand betrapt werd ging het spel in dezelfde formatie door. Maar wie faalde werd dadelijk met de vinger gewezen en moest terug naar de uitgangspositie.

Tenslotte : wie het eerst de muur aan kon tikken won het spel.

Noot : Kialabaal en Muurkloppen werd ook wel eens door jongens gespeeld. Waarom niet ?

Spiraalspringen : De baan tussen de lijnen van een op de grond getekende spiraal, werd verdeeld in vakken van circa 40 cm lengte.

Van in het centrum vertrekken en op één been van vak tot vak springend, (zonder de strepen te raken) moest men het einde halen om eigendomsrecht te verwerven over één uitgekozen vak, en waar de andere

deelneemsters overheen moesten. Het vak werd met de initialen getekend. Zo kreeg ieder haar beurt, maar twee gemerkte vakken naast elkaar mocht niet. Wie lijn of streep raakte stond dik en werd uitgesloten. Wie uiteindelijk meest vakken onder haar naam had staan was de winnares en mocht het volgende spel beginnen.

Moeder maa'k ? : (Moeder mag ik ?)

De "moeder" ging tegen een muur staan, het gezicht er naartoe gekeerd. Achter haar, op een 5-tal meter afstand, stonden de "kinderen".

Beurtelings riep één van hen :

- Moeder maa'k ?

Het antwoord was willekeurig ja of nee. Indien "ja" vroeg het "kind" weer :

- Hoeveel ?

- Eén stap vooruit ! (of : achteruit, of één, twee of drie voeten voor- of achteruit, al naar gelang de inval van de "moeder").

Zo moest het dan ook worden uitgevoerd. Als de moeder wat te royaal met "ja, vooruit" omsprong, werd ze na een tijdje door de meest begunstigde aangetikt en moest haar plaats aan deze afstaan.

Bij "nee" en "achteruit" kwam steevast het protest : "Ja, naam !"

Het hoeft niet gezegd dat de favoriete vriendin bij voorkeur werd begunstigd, en dat "stappen achteruit" nooit zo groot waren als "stappen vooruit".

Stuiken (stojken) : was het knickerspel voor de meisjes.

Iemand gooide een handvol knickers (de gezamenlijke inzet) naar een putje in de grond. Wat er niet in belandde mocht zij (of hij, want ook jongens deden het wel eens) er in "loedderen", d.i. met de wijsvinger in wippen, zonder evenwel te "wrijven". Bij het eerste falen werd zij (hij) door een andere afgelost.

Wie de laatste knikker in het putje "loedderde" won de inzet.

Neusdoekje werpen : De deelnemers, op één na (A), stonden in een kring met de rug naar buiten gekeerd. Met een zakdoek (of wat er voor door kon gaan) in de hand, rende A rond de kring, terwijl ze zong : "Wa groetj er in eir'n hof ?". De anderen antwoordden : "Ajounj". "Wa nog ?". "Peterselie", "aal die omziet 'n krouëgd em niet, 'n krouëgd em niet, aal die omziet 'n krouëgd em niet". Dan liet A de zakdoek achter iemands hielen (B) vallen en repte zich verder om aan de aantik van de achtervolgende B te ontsnappen. Slaagde A daarin, dan mocht ze de vrije plaats van B innemen die dan zelf "werpster" werd. Integendeel bij de lurven gegrepen moest A verder de jachttoer op.

Slot

Gilbert Redant.

De parochie Terjoden – hoe het groeide

Laten we even het geheugen opfrissen. Nadat we de zo typische familienaam "van der jode" in Erembodegem voor het eerst aantreffen in het Renteboek van St.-Baafs ten jare 1295 (R.A.G.) en later in de Renteboeken van de H. Geest van Aalst ten jare 1351 (recto 3) en 1380 (verso 57), zowel "van der jode" als "van der joede", krijgen we in hetzelfde renteboek van 1380 (verso 48) voor het eerst de plaatsaanduiding "ter jode waert". Die plaats blijkt welbepaald aan de ene kant van de Dries te liggen, "overside" van de "helle".

Uit het Renteboek van de H. Geest van Aalst 1447 - 1462 blijkt dan dat diezelfde "helle", evenals het nabijgelegen "broecvelt", ten jare 1454 ook reeds wordt beschouwd als tot "ter Juede" behorend. (r°XCIII)

In oorkonden, rente- schepenboeken en dies meer van latere datum, duikt die plaatsnaam steeds weer op, aanvankelijk nog doelend op de Dries en de onmiddellijke omgeving daarvan.

Het voor Erembodegem zo afgelegen gehucht wordt tenslotte "deñ dries terjoden" - (Curenbouck van Heerenbodegem - p. 531, n° 8 en 10) ten jare 1361.

Lange tijd blijft dit het dichtst bewoonde gedeelte van de latere wijk ; dit is duidelijk zichtbaar op de kaart Ferraris ten jare 1780. Omheen het Driesplein met vijver en in de daarop aansluitende straten, voornamelijk in de Driesstraat (nu Langdries), staan enkele huisjes tussen een paar boerderijen, deze laatste erkenbaar door de gesloten hoevebouw rondom een binnenkoer of de groepsbouw van woning en stallingen.

We herkennen het van oudsher gekende hof ter Wilgen in de Wilgenstraat. Een drietal bouwaanduidingen in de nabijheid kunnen zowel op afzonderlijke huisjes wijzen als op bijgebouwen die tot de hofstede van destijds behoorden. Uit het reeds aangehaalde Curenboek blijkt o.a. dat er te dien tijde een ast was aan verbonden. In de Wilgenstraat zelf geen verdere gebouwen maar vanaf deze gaande naar de Helleweg, aan de linkerkant van het Driesplein zelf, drie bebouwingen. Vooraan in de Helleweg één enkele woning, nu nog bestaande en sinds minstens drie generaties eigendom van de familie De Slagmulder. We tellen nog een vijftal huisjes aan het Driesplein zelf en de in het oog springende hofstede van "Kleirkes", verschillende generaties toebehorende aan de familie De Clercq - vandaar de dialectische

benaming. We zijn meteen al in de Driesstraat. Rechts nog een drietal bebouwingen ; het is niet al te duidelijk of daartoe ook de aanzet behoort van de latere gesloten hofstede van "Pachters" - nu staande naast de voorgaande - sinds 3 of 4 generaties eigendom van de familie Van Den Steene. Aan de overkant drie woningen. Op de hoek van de Kleine Dries - toen al of niet hofstede - "Mèjet'ns" genaamd, hoewel er sinds drie generaties familieëigenaars geen Meert meer de hofstede bewoonde. Op de hoek van de Charlotteweg, eertijds "Moesstraet" eveneens duidelijk herkenbaar, de hofstede, sinds enkele geslachten toebehorend aan de familie Coppens. Op de andere hoek van het "Moesstretjen" de hofstede van de familie D'Hondt. (Als hoeve is deze zo goed als verdwenen.) Nog drie bebouwingen en de Driesstraat eindigt in de Ninovestraat, op de rechter hoek nog een laatste hofstedeken - "Vienens" -, naam ontleend aan de vroegere eigenaar Livinus De Vos. (nu huis en winkel Lievens).

Over de hele lengte van de Ninovestraat, op het grondgebied toen tot Erembodegem behorend, voor bebouwing ongeveer beginnende vanaf de Binnenstraat - eertijds Lozenweg - en dit tot waar de Ninovestraat aansluit op de Geraardsbergse steenweg, nog een elftal verspreide woningen, waaronder ongetwijfeld een paar kleine hoevekens. Welgeteld zes woningen langsheen de Geraardsbergse steenweg, aan het einde van de Dreefstraat het van oudsher gekende "Hof ter Lokere", een paar hofstedekes in de huidige Kloosterstraat, een groep van een viertal hofsteden in de Driehoekstraat, dat was Terjoden van toen. Of de Watermolen en de daarbij horende woning evenals het eens zo bijzondere "Hof ter Haegen" daar vlak bij, ook toen reeds behoorde tot wat de latere wijk Terjoden zou worden, weten we niet. Immers, na verloop van tijd werden de wegen van en naar de Dries niet langer meer "ter jode - of - ter juede waert" geheten ; samen met de landerijen die ze doorkruisten, de boerenhoven en huisjes erlangs zijn ze Terjoden. Het valt niet juist te bepalen wanneer deze naamoverdracht plaatsvond en hoe ver die in alle richtingen reikte. Waar begint en eindigt een gehucht in niet bebouwd gebied ? Het groeide, groeide generaties lang.

De mensen uit de kleine huisjes werkten bij de boeren, bewerkten zelf een lapje eigene of gehuurde grond, hielden een geit of een schaap. Zij die er iets beter aan toe waren een varken en/of een koe. Hier en daar zal er wel een stielman geweest zijn : een stoeltjesvlechter, een smid, een schrijnwerker, een strodekker. Sommigen weefden op een eigen, of - en dit meestal - gehuurd getouw, het linnen waarvoor de vrouw des huises vaak zelf de draad

spon. Toen door de industrialisatie van deze voorheen zo bloeiende huisnijverheid de getouwen stilvielen werden sommigen onder hen seizoenarbeiders in Frankrijk.

Er gebeurde iets dat een grote ommekeer zou brengen. De spoorlijn Kortrijk - Denderleeuw kwam er en werd opengesteld in 1868. Er kwam een station, weliswaar op het grondgebied van Haaltert maar vlak bij de grens met de wijk. Van nu af aan zal Terjoden een groeipool worden. Kleine bedrijven komen er zich vestigen.

- De familie Bombaert-Dermonde, afkomstig uit Brussel, kocht enkele hectaren grond aan de Geraardsbergse steenweg. Aan de hoek van de huidige Kloosterstraat trokken ze een woning op met een passementeriebedrijf.
- De Italianen, "Raffo Frères", vonden het de moeite waard om tussen de huidige Beekstraat en het spoorwegstation in, een steen- en marmerzagerij op te trekken.
- In dezelfde Beekstraat, aan de overkant, iets meer vooraan, kwam de intussen verdwenen "Pétrolifère" van de heer Sonck (een bescheiden petroleumopslagplaats en verdeelcentrum).
- In de Driesstraat kwam er een kantwerkstersatelier, met daaraan verbonden een z.g.n. weverij voor mannen. De weverij leverde voornamelijk allereerste sierstroken af voor gordijnen. Initiatiefnemer zou een Duitse Jood geweest zijn, wonende te Brussel. (zijn juiste naam is ons nog niet bekend, enige informatie daaromtrent wordt in dank afgenomen). Het zal na de eerste wereldoorlog de schrijnwerkerij worden van de heer Dominique Muylaert en zoons.
- Nog in de Driesstraat kwamen er twee naastelkaarstaande passementeriefabriekjes waar eveneens enkele kantwerksters werden tewerkgesteld. Een ervan bekend onder de naam "Sielbo Frères". Het andere dat ook tijdelijk een stoffenververij was, werd het laatst van de hand gedaan door een zekere Croisier.
- Nog later werd er in dezelfde Driesstraat alweer een gelijkaardig bedrijf opgetrokken ; deze maal door een paar ondernemende Terjodenaren die de stiel hadden geleerd bij hun vroegere werkgevers. Het echtpaar Franciscus Van Der Veken - Elisa Ghijssels durfden het aan een eigen zaak op te zetten in een der vrijgekomen fabriekjes. Later bouwen ze in vennootschap met de heer Albert Raes - Leopoldine Cardon, een nieuwe werkplaats.

- Langs de Geraardsbergse steenweg ontwikkelde zich het unieke bedrijf van de familie Van Mulders ; er werd schilderdoek vervaardigd dat zeer verre afnemers had. Dit doek werd eertijds ook gebruikt als filmdoek. Aan de basis lag de linnenweverij ; hiervoor konden dan ook nog enkele eigen weefgetouwen aan de gang blijven.
- In de Ninovestraat kwam er de houtzagerij van de heer Henricus Huylebroeck en zonen.
- Vlak bij het station - weliswaar op het grondgebied Haaltert, maar veel meer aansluitend bij Terjoden, vonden heel wat vrouwen en meisjes werk in het z.g.n. "haringkot" van de familie Cardon.

Waar vond men destijds, in buitenstedelijk gebied, op dergelijke kleine oppervlakte zoveel bedrijven bij elkaar ? Terjoden was toen al een kleine industriezone van die tijd. Zij die er een bedrijf kwamen vestigen waren zeker er goedkope werkkrachten te vinden. Nadat de getouwen in de weefkamers waren stilgevallen en het "toevallige muizeke in de schapraai van honger wel moeste sterven", betekende het echter werk en brood. Brood, niet alleen voor de autochtonen van Terjoden maar ook voor honderden mannen en vrouwen uit de omliggende dorpen. Een dikbelegde boterham was het niet, maar het was tenminste het dagelijks brood dat ze begeerden.

Anderzijds kreeg men 's morgens en 's avonds de volgestouwde treinen met pendelaars, vooral met bestemming Brussel maar ook Charleroi en Luik, om er te werken in de koolmijnen. Ze kwamen te voet meestal op klompen, van Helderghem, Kerksken, Denderhoutem, Nieuwerkerken, over vaak slechte wegen. Velen van hen, vooral jongeren die nog geen eigen woonst bezaten in het eigen dorp, probeerden dichterbij een woning te huren of te verwerven. De inwijking kwam voor goed op gang. Huizen verrezen langsheen de Geraardsbergse steenweg, Ninovestraat, huidige Krakeelstraat, enz. Terjodendries is niet langer het centrale hart van de wijk, vooral niet meer sinds er met een voorlopige kerk een eigen parochie kwam, maar dat wordt een volgend verhaal.

=x=x=x=x=x=x=x=x=

(vervolgt)

A. Temmerman.

Wetenswaardigheden

EEN TYPISCHE HERBERGNAAM TE KERKSKEN

De oudsten onder ons en zeker de bewoners van "Den Hoek" zullen allicht eens een pint gedronken hebben in de herberg "Het Gisjeken". Het was een van die ouderwetse herbergen met bollebaan, gelegen in de Wijngaardstraat tegenover de hofstede Taleman, huidige woning De Wetter Petrus.

Sommigen spraken van "De Gisje", anderen van "Het Gisjeken" maar niemand wist enige verklaring te verschaffen voor die toch rare benaming.

Toen wij enkele maanden geleden de "Status Animarum" van onze parochie inkeken dachten we de oplossing gevonden te hebben.

Dit dokument, door de pastoor rond 1845 opgesteld, vermeldt alle gezinnen van de parochie. Onder het nummer 14 van het "Dorp", de toenmalige omgeving van de kerk, troffen we aan :

Gissemé Dominicus, herbergier, geboren in 1808 samen met zijn vrouw Raes Theresia, geboren in 1796 en 3 kinderen Virginie (°1833), Maria (°1836) en Joanna (°1839).

Het lijkt geen twijfel dat deze familie in het hogervermelde huis woonde. Het volgende nummer in de Status is de familie De Kegel, die er tot vóór enkele jaren gevestigd was (Kegels Mieken) - huidige zaak Braeckman.

"De Gisje" of "Het Gisjeken" zal ongetwijfeld afgeleid geweest zijn van de familienaam van de herbergier, goed verstaanbaar tot zolang er naamdragers bestonden - die echter verdwenen bij gebrek aan manndelijke opvolgers - maar onbegrijpbaar geworden na verloop van zoveel jaren.

Jan GEES

HET ALTAAR VAN DE KAPEL O.L.VR. TER NOOD OP DE DRIEHOEK

Naar aanleiding van het artikel over de kapel O.L.Vr. Ter Nood aan de Driehoekstraat te Kerksken, dat verscheen in ons nummer 4 van de 5de jaargang, werd in "Mededelingen van de vereniging voor Aalsters Kultuurschoon", nieuwjaarsnummer 1986, hetvolgende gepubliceerd in verband met de vermelding dat het altaar uit de kapel volgens pastoor Van Hoeymissen aangekocht werd te Hofstade en afkomstig was uit een kasteel aldaar.

Over het diepe eetbord en zijn aanverwanten

Inleiding

Zoals de lezer zich misschien zal herinneren sluit dit artikel aan op dat van nr. 5 jg 5 over de PLATTE TELJOUR (en niet over de diepe teljour zoals destijds verkeerdelijk in de titel werd vermeld).

Dit keer hebben het dus wel degelijk over de DIEPE TELJOUR en haar voorlopers, waarbij wij vooral ingaan op de zaakontwikkeling, doch dit niet zonder enkele elementen i.v.m. de betekenisontwikkeling over het hoofd te zien.

Zaakontwikkeling

Wanneer het diepe eetbord voor het eerst werd gebruikt is moeilijk te achterhalen. In elk geval is het zeker dat dit voorwerp een aantal voorlopers heeft gehad. Dr. Weyns, die op het gebied onschatbaar werk heeft verricht, stelt dat de oudste vorm van het eten met gereedschap het rechtstreeks uit de kookpot eten was. Verder noemt hij ook de papblok, een stronk met een kombormig gat erin, waarin de pap werd gegoten. Van deze gebruiken is aan onze informanten niets bekend, doch kan in de archieven misschien nog een en ander worden gevonden.

Wat een aantal informanten ons wel bevestigden is, dat zij nog plaatsen hebben gekend waar men geen diepe borden had ; men at er allemaal uit dezelfde kom, die pateel, teil of test werd genoemd (zie verder).

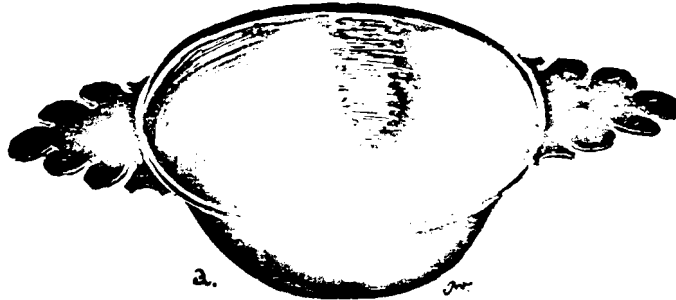

de aarden eetschotel

Deze eetschotels waren bij het gewone volk meestal van aardewerk, en op verschillende in onze streek zijn er nog fraaie modellen van te zien. Deze kom kon zowel worden gebruikt voor het eten van vloeibare als van nietvloeibare spijzen, doch de situatie laat ons vermoeden dat er verschillende modellen bestonden, naar gelang van het voedsel dat men eruit at. Deze veronderstelling wordt zowel bevestigd door Weyns, en de dialectwoordenboeken als door het naast elkaar voorkomen van zo verscheiden benamingen.

Een tweede voorwerp (of voorwerpenfamilie) die meespeelt in de ontwikkeling van het diepe eetbord of papkom, een kleine kom met aardewerk met of zonder

oren, waaruit de spijzen werden gegeten (of gedronken). Markant is dat dit voorwerp in de moderne keuken - zij het in licht gewijzigde vorm - opnieuw zijn intrede doet, nl. als spaghetti-kommetje. In de praktijk wordt daar echter ook vaak een diep bord voor gebruikt.

soep- of eetkommetje

Het is waarschijnlijk vanuit deze pap- of soepkom dat ons huidig diep eetbord zich heeft ontwikkeld en geleidelijk de andere voorwerpen heeft verdrongen. Het is pas rond de eeuwwisseling dat bij het gewone volk de eetschotel plaats heeft gemaakt voor het diepe bord, iets wat uiteraard in hogere kringen en op andere plaatsen reeds eerder was gebeurd. Uit Duitse bronnen vernemen wij : "Seit dem 14 Jh. benutzte man beim Essen tiefe und Flache Teller".

Belangrijk is dan wel dat gedurende een vrij korte tijd alleen dit diepe bord werd gebruikt. Nadat men soep had gegeten veegde men het bord af met een stukje brood, en nadien werden aardappelen, groenten en vlees hierbovenop geschept, een gebruik dat op het platteland nog sporadisch wordt gezien.

Het weze opgemerkt dat soep en pap niet alleen werden (en worden) gegeten, doch ook gedronken. De meeste mensen beschikken tegenwoordig dan ook over 2 voorwerpen : enerzijds het diepe eetbord, en anderzijds een soepkommetje of soepkop (soepbol of soepzjat genoemd). Dit laatste voorwerp wordt echter alleen in de week gebruikt en verschijnt ook nooit op feestmaaltijden.

de soepzjat

Woordmateriaal en betekenisontwikkeling

Voor de aarden eetschotel kregen we als benamingen pateel in de ons omringende gemeenten Ressegem, Herzele en Woubrechtgem, overal kregen wij het

woord teil (zij het dikwijls in een ruimere betekenis) en test in Vlierzele, Bambrugge, Aaigem en opnieuw Woubrechtgem. Het is echter niet onmogelijk en zelfs waarschijnlijk dat ook in Groot-Haaltert deze benamingen bekend zijn. Daarom bespreken wij ze even.

Het woord pateel is Van Dale bekend in de omschrijving "aarden schotel"
Teirlinck definieert het woord als :

platte, aarden schotel, waaruit men vroeger gemeenschappelijk aardappelen enz. at Fr. patelle, MLat patellus, patellum (patella)

Schuermans geeft ook nadere uitleg over de lokalisatie :

pateel is geen verouderd woord maar in Br., Vl dagelijks gebr. voor plateel of eene platte aarden- of andere schotel van 't l. patella of het fr. plateau, van plat (schotel).

Ook teil en test zijn bij Van Dale bekend. Zij zijn bij hem synoniem. Joos maakt echter een onderscheid tussen deze 2 benamingen. Volgens hem heeft een test altijd oren, een teil niet. Volgens Teirlinck is dit niet zo ; een test is volgens hem een houten schotel zonder oren. Wat de etymologie van test betreft is volgens de Vries dit woord afkomstig uit het ofr test "aarden schotel". Het kan ook rechtstreeks afgeleid zijn het Lat. testa.

Voor het diepe eetbord vinden we overal diepe teljoor, zij het met verschillende fonetische realisaties, eigen aan het klankpatroon van onze dialecten (zie nr. 5 jg 5). Ook de samenstelling soepteljoor wordt gebruikt. Kijkend naar de betekenisontwikkeling van het woord teljoor is het dus wel eigenaardig dat men ook op dit voorwerp de naam teljoor heeft geplakt (teljoor betekent immers oorspronkelijk "snijplank").

Dit heeft o.i. 2 mogelijke verklaringen :

1. Toen het diepe en het platte eetbord qua vorm op elkaar zijn gaan lijken, is men ze beide teljoor gaan noemen (men was immers reeds lang het verband met de oorspronkelijke betekenis van "snijden" verloren, en het was de vormgelijkenis die ging primeren). Om dan een verder onderscheid te maken ging men spreken van diepe en platte teljoren.
2. Toen het gebruik van een diepe teljoor in zwang kwam, moest ook een naam voor het voorwerp worden gevonden. De gelijkenis met de (platte) teljoor was treffend, doch in de benaming hiervan bleef de etymologische betekenis van "snijden" nog natrillen, zodat men het nieuwe voorwerp meteen diepe teljoor is gaan noemen. De benaming platte teljoor zou dan van latere datum zijn. Als bewijs hiervoor kunnen we aanbrenge dat er wel een benaming soepteljoor is, doch geen equivalent voor het platte eetbord.

De naam teljoor zou dan een dubbele betekenis hebben ; in de eerste plaats als generieke of algemene benaming voor het eetbord, en in de 2de plaats als specifieke benaming voor het platte eetbord.

In elk geval is het laatste woord over de eetschotels en -borden nog lang niet gezegd, en blijven wij onverdroten verder zoeken naar nieuw (oud) materiaal.

William MINNAERT.

Voor uitgebreide bibliografische gegevens verwijzen wij naar ons eindwerk "Lexicaal-geografisch onderzoek naar de benamingen voor huisraad in 31 gemeenten in de Denderstreek" R.U.G. - 1983

XOXOXOXOXOXOXOXO

UIT DE OUDE DOOS

v.l.n.r. Elodie Meganck, Madeleine Van Impe, Maria Matthys,
Germaine Sonck, Marie Van Landuyt, Martha De Bie (+),
Justine De Meyer.

- Op de foto de processiegroep "O.L.Vr. van Zeven Weeën".
- Opgericht omstreeks 1930, onder impuls van Germaine Sonck.